

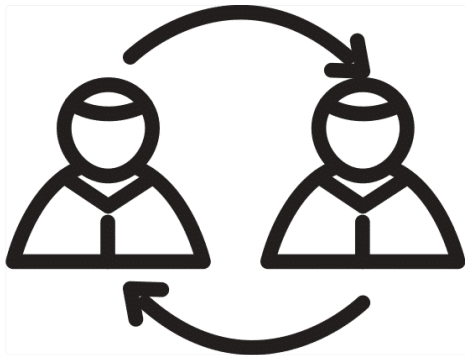

Proces výchovy a vzdělávání

Vybrané modely, styly

Mgr. et Mgr. Michaela Spurná, Ph.D.

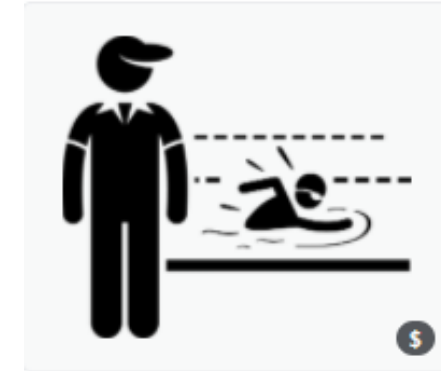
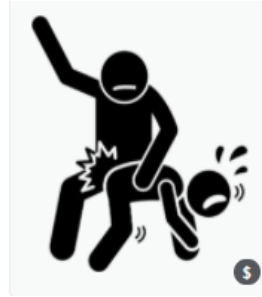
Výchova a vzdělávání čili edukace je proces

- Dle Průchy: jsou všechny činnosti lidí, při nichž dochází k učení na straně subjektu, jemuž je exponován nějakým jiným subjektem přímo nebo zprostředkovaně určitý druh informace.
- Dle Pelikána: pedagogická interakce, ve které dochází ke vzájemnému působení dvou, více subjektů. Jako neméně důležitou vidí Pelikán i interakci intrapsychickou (Já s Já).

Specifikace interakce

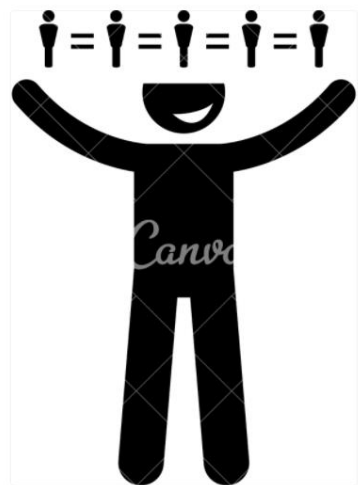
(Pelikán, str. 86)

- **Nadřazenost** (formální nadřazenost – cílem je dosáhnout stavu, kdy je ovlivněna a měněna sama psychická struktura osobnosti) a **podřazenost** (na něž je působeno).
- Rozdíl mezi nadřazeností rodičů (přirozená interakce), učitelů (akontabilita), např. trenérů (možnost jej změnit) je různý:
- Tři skupiny: **rodinná interakce** (musí, přirozená), **školní** (musí, nepřirozená), **trenérská** (nemusí, nepřirozená).
  - Hrají roli očekávání a dosahování cíle (vlastní průběh a efekty interakce).
- Žák si nemůže vybrat učitele (nebo ano?) a rodiče už vůbec ne
- K čemu má dojít – ke konkurenci mezi vnitřní motivací (podřízeného) a motivací vnější (nadřízeného)
- Závislost: kognitivní disonance, naučená bezmocnost (neschopnost samostatného jednání)

Lewinovy tři styly výchovy

- 1. Autokratický styl (autoritativní, dominantní):

Tento styl se vyznačuje tím, že vychovatel hodně rozkazuje, hrozí, trestá a málo respektuje přání a osobní potřeby dětí a jejich individualitu. Má pro žáky málo porozumění a ovlivňuje žáky svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími. Děti vede k malé samostatnosti a iniciativě.

- 2. Liberální styl (slabé vedení):

Při tomto stylu výchovy vychovatel děti téměř neřídí nebo je neřídí vůbec. Téměř neklade požadavky na děti, pokud je to ale nutné, nepožaduje důsledné plnění úkolu a nedochází ke kontrole. Dětem nejsou kladeny žádné normy a požadavky pro formování charakteru.

- 3. Sociálně integrační (demokratický):

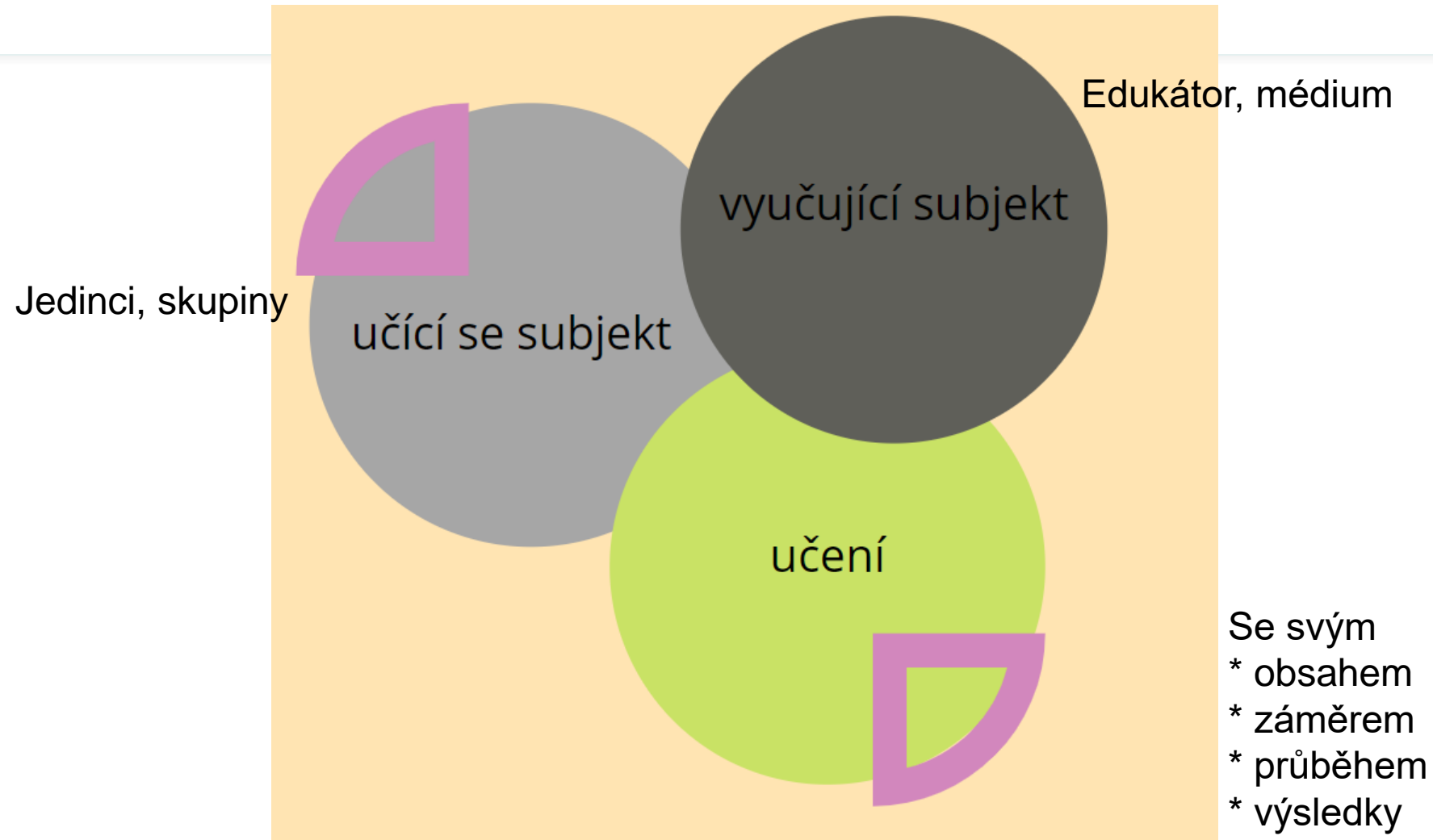
V tomto stylu dává vychovatel dětem přehled o celkové činnosti skupiny a o jejích cílech. Dává méně příkazů a podporuje vlastní iniciativu dětí. Vychovatel je dětem příkladem bez častých trestů a zákazů. Skupina spolupracuje, podskupiny se vytvářejí spontánně. Důležitým prostředkem pro skupinu je podávání návrhů. Vychovatel dává možnost dětem se rozhodnout o řešení problému. V případě učitele je přístupný i jiným věcem, které se netýkají řešeného problému. Pro děti má porozumění a ohlíží se na jejich osobní potřeby. Děti chválí a neponižuje.

Jednostranné procesy

- Blížkovský (1992) varuje před jednostranností procesu
- *pedeutocentrický model* – vše podřízeno vůli vychovatele
- *pedocentrický model* – vše podřízeno vychovávanému
- *teleocentrický model* – přeceňuje roli výchovného cíle
- *technocentrický model* – preferuje výchovné prostředky, metody, postupy
- *funkcionální model* – zahrnuje do výchovy neznámé vlivy zprostředkované vnitřními i vnějšími podmínkami života

Podstata edukačních procesů

Ped-psy koncepty učení

- osvojování poznatků prostřednictvím jazyka

• **VERBÁLNĚ-KOGNITIVNÍ UČENÍ**

- osvojování pohybových činností

• **SENZOMOTORICKÉ UČENÍ**

SOCIÁLNÍ UČENÍ

- Osvojování systémů: norem, hodnot, postojů, kompetencí, rolí aj.

KLÍČOVÉ FÁZE VÝCHOVNÉHO PROCESU

FÁZE SITUAČNÍ

Vstup: role, motivy, zájmy, hodnotový systém, trendy osobnosti, motivy (činnosti)

Základní a klíčová. Vliv na vznik motivů, postojů a reakcí.

FÁZE FIXAČNÍ

Opakování situací (modelových).
Upevňování postojů a vznik zvyků.

Nejde o změny v osobnosti jedince, ale o stabilizaci jeho reakcí.

Kolik fixačních situací musí být?

3

FÁZE GENERALIZAČNÍ

Tvorba zobecněných myšlenkových modelů situací v psychice jedince.
Rozlišování podobných situací.
Znížování situace - reakce - chování

OSOBNOSTNĚ- INTEGRAČNÍ FÁZE

4

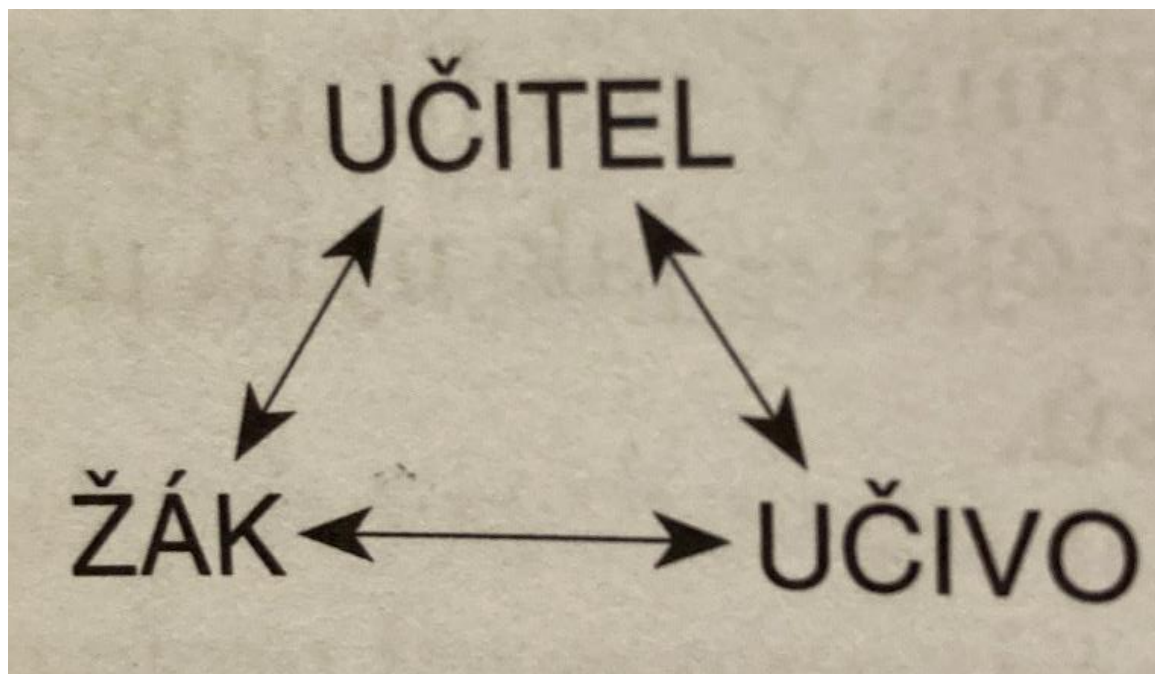
Nejvyšší stadium formování

Dle Pelikána: pedagogická interakce, ve které pedagog využívá životních, výchovných situací k formování osobnosti. Je jen na pedagogovi, do jaké míry jedinec tyto situace cítí, jako běžné či učitelův záměr. Cílem je tento pocit minimalizovat.

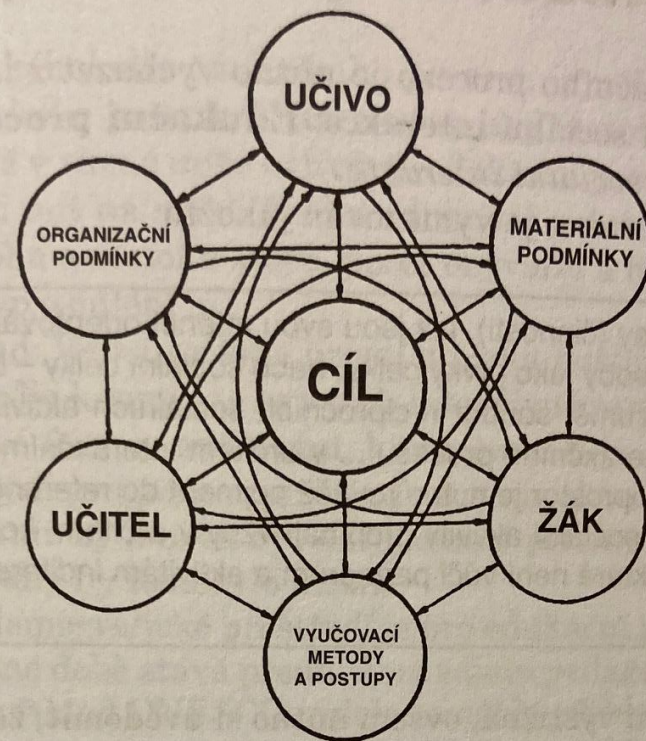

Proces jako vazba

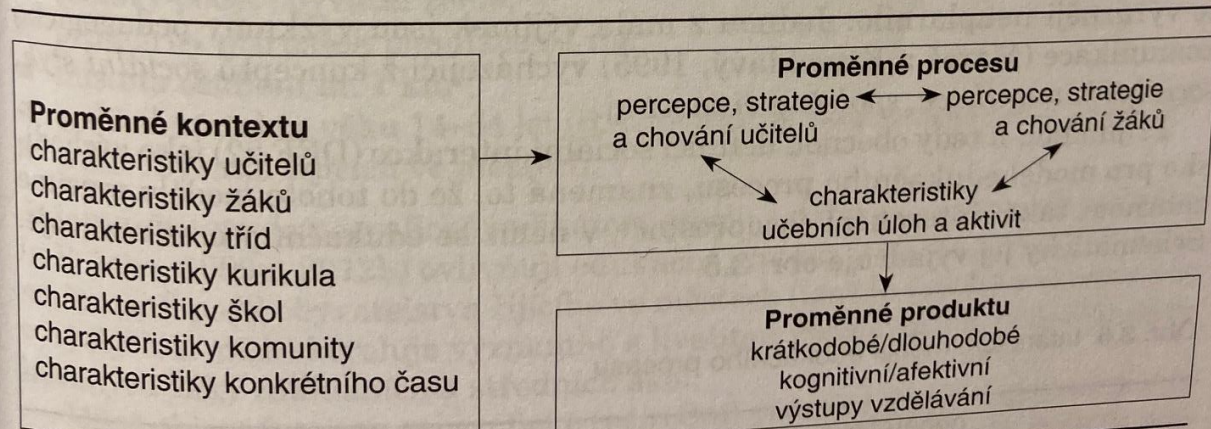

(Průcha, 2013, s. 83-83)

Obr. 3.3 Model edukačního procesu podle J. Hendricha

Obr. 3.4 Schéma edukačního procesu podle Ch. Kyriacou

Ped-psy koncepty učení

zájem o chování

BEHAVIORÁLNÍ MODEL

mechanismus sociálního
učení, které je
založeno na zpevňování
určitých způsobů chování
pomocí sankcí (tzn. odměn
a trestů)
hlavně (účinnými) podněty
zvenčí

Fáze evokace (zaměření na
prekoncepty
Fáze uvědomění si významu
Fáze reflexe

MODELY

Koncepty
Prekoncepty
Miskoncepty
Kognitivní mosty

KONSTRUKTIVISTICKÝ MODEL

aktivní, záměrný,
sociální proces, ve
kterém dochází ke
konstruování významů:
každý člověk si své
poznání konstruuje sám

co se odehrává uvnitř
organismu, je záležitostí
tzv. černé skříňky (black
box)

Další modely

- Paidotrop
  - Logotrop
  - Systémově orientovaný

  - Proces založený na
    - Halo-efektu
    - Pygmalion efektu
    - Golem efektu

  - https://www.youtube.com/watch?v=c880_rbzbvk
-

Děkuji za pozornost